

SKUP 2008 – 14

Prosjekt:	Menneskesmugling
Medarbeider:	Olga Stokke og Per Kristian Aale
Publikasjon:	Aftenposten
Publisert:	November - desember 2008
Medium:	Avis og nett
Tema:	Samfunn

METODERAPPORT

Foto: Dag W. Grundseth, Aftenposten

”MENNESKESMUGLING”

OLGA STOKKE OG

PER KRISTIAN AALE, AFTENPOSTEN

1. Journalister

Olga Stokke

Per Kristian Aale

2. Tittel

Menneskesmugling

3. Artikler og reportasjer publisert i Aftenposten

- * Betaler milliarder for å komme til Norge 22.11.2008
- * Smuglerpakker. Stor profitt - minimal risiko. 22.11.2008
- * Zihe (15) skulle selges i England 23.12. 2008
- * Fra fjellbønder til brutale mafiabosser 24.11.2008
- * Tilbyr smuglerpakker med garantier 24.11.2008
- * Falsk ID gir lovlig opphold 28.11.2008
- * Van - Porten til Europa 30.11.2008
- * Tredobling av smugleder barn til Norge 2.12. 2008
- * Bruk ambassader, unngå smuglere 22.12.2008.
- * Venstre vil ha ambassadeasyl 24.12. 2008

På nett www.aftenposten.no

- * Tidslinje – Saida lange vei til mot Norge. Interaktivt kart og bildeserie 22.11.2008
(www.aftenposten.no/spesial/article2783497.ece)
- * Menneskesmuglere blir mer brutale og kyniske 22.11.2008
- * Smuglede barn lett bytte for internasjonal mafia 23.11. 2008
- * Interaktivt kart: smuglerrutene. Her er smuglerrutene. 24.11.2008
(www.aftenposten.no/spesial/article2783518.ece)

*Van – porten til Europa. Bildeserie med lyd. Hør journalist Olga Stokke fortelle om menneskesmugling i den tyrkiske byen Van 30.11.2008
(www.aftenposten.no/nyheter/uriks/article2797494.ece)

4. Aftenpostens adresse

Postadresse: Aftenposten, Postboks 1, 0051 Oslo

Besøksadresse: Biskop Gunnerus' gate 14A, 0185 Oslo
Telefon sentralbord: 2286 3000

5. Kontaktpersoner

Olga Stokke, Aftenpostens innenriksredaksjon
Mobil: 9179 3914
e-post: olga.stokke@aftenposten.no

Per Kristian Aale, Aftenpostens utenriksredaksjon,
Mobil: 9916 5264
e-post: Per.kristian.aale@aftenposten.no

6. Når og hvordan kom arbeidet i gang

Våren 2008 bestemmer vi oss for å gjennomføre et slikt prosjekt. Bakgrunnen er at vi begge har jobbet med innvandring, asylpolitikk, flyktninger, menneskehandel og integrering på ulike måter, og i det arbeidet har vi ofte kommet borti historier om menneskesmugling og hvordan folk har blitt smuglet til Norge. Vi har også skrevet flere artikler om temaet, men det har kun vært løsrevne historier.

Ikke minst i en større reportasjeserie vi laget om papirløse innvandrere i 2007, kom vi mye borti temaet menneskesmugling. Nå ønsker vi å gå grundig til verks for å kartlegge menneskesmuglingen til Norge.

7. Hva var den sentrale problemstilling ved starten av prosjektet?

Kripos og flere organisasjoner anslår at minst 90 prosent av alle asylsøkere som kommer til Norge, har brukt menneskesmuglere. I 2008 øker asylstrømmen til Norge betydelig. Den økte grensekontrollen og strengere innvandringspraksis i Europa – og i Norge - gjør at menneskesmuglingen øker.

Vår teori – og det vi ønsker å vise – er at de aller fleste asylsøkere og papirløse innvandrere som kommer til Norge, bruker menneskesmuglere. Det er eneste måten å komme hit; de er tvunget til å bruke menneskesmuglere. Vi ønsker å fortelle hvordan de kommer i kontakt med smuglere, hvordan de smugles, hva de betaler, hvem er smuglerne, hvorfor de bruker smuglere, hvor det skjer.

Vi har også en teori om at det finnes både kyniske og mer idealistiske smuglere.

Vi vil imidlertid ikke ta stilling til norsk flyktning- og asylpolitikk, og vi ønsker ikke ta stilling til den enkelte asylsak. Noen ganger går vi inn i en konkret asylsak – vi får tak i mappen til vedkommende, og vi leser alle dokumentene i saken – og vi påpeker feil og mangler ved behandlingen av asylsaken. Det ønsker vi ikke å gjøre i serien om menneskesmugling.

Vi endret ikke problemstilling underveis.

8. Beskrivelse av arbeidet og metodebruk

8.1 Innpass i miljøene

Vår tilnærming til dette stoffet handler ikke om å avdekke og grave i dokumenter som er unntatt offentlighet, men snarere om å komme inn i det som av mange blir oppfattet som lukkede miljøer. Hvis det finnes lukkede miljøer, er det bare fordi ingen journalister har vist dem særlig interesse. De har fått være i fred. Men hvis mennesker i ulike minoritetsmiljøer først finner ut at det går an å snakke med og stole på en journalist, er det utrolig hvor mye informasjon de kan bidra med om ulike forhold i sitt miljø.

Vår metode er å innhente masse skrevet og muntlig informasjon fra ulike aktører som kan tenkes å ha kunnskaper om menneskesmugling: Nåværende og tidligere asylsøkere, organisasjoner, forskere, forskningsrapporter, politi i ulike byer og land, myndigheter, FN.

Vår metode er dessuten - ikke minst - mange henvendelser til, og etter hvert møter med, mennesker som i utgangspunktet ønsker absolutt anonymitet. Flere ønsket anonymitet av hensyn til egen eller familiemedlemmers sikkerhet i miljøet eller opprinnelseslandet, andre ønsket anonymitet på grunn av forholdet til arbeidsgiver og familie.

Det tar tid å vinne innpass, det tar tid å vinne tillit i ukjente miljøer. Men det hjelper å bli henvist av andre gode kilder i andre miljøer. Det gjelder å smøre seg med tålmodighet, og vi måtte erkjenne at vi fikk mye spennende informasjon som vi ikke kunne bruke, fordi den er vanskelig å dokumentere. På lenger sikt kan det kanskje la seg gjøre.

Vi erfarte at intervjuobjekter som først ville stå frem med navn og bilde, trakk seg. De våget ikke. Vi valgte ikke å gå høyt ut med saker som ikke hadde åpne kilder, men vi hadde informasjonen med i sammenhengen der vi hadde flere åpne og lukkede kilder som kunne bekrefte det samme.

Mest av alt handler denne metoden om å komme i kontakt med, og oppnå tillit hos, mennesker som vil fortelle om noen av skyggesidene ved flyktningstrømmen til Norge. Det gjelder å komme i kontakt med dem som ønsker å fortelle offentlig om menneskesmugling og smuglere, men ikke minst handler det om innpass hos dem som slett **ikke** ønsker mediernes rampelyst rettet mot seg, som kriminelle.

8.2 Papirløse innvandrere

En viktig del av forarbeidet og researchen til denne reportasjeserien, er å snakke med papirløse innvandrere – ulovlige innvandrere - om hvordan de har kommet seg til Norge og hvordan de har brukt menneskesmuglere.

Å komme i kontakt med papirløse innvandrere, er imidlertid både tidkrevende og utfordrende, men mye tid og tålmodighet betaler seg. Arbeidet med de papirløse høsten 2007 gir oss et viktig innblikk i hvordan menneskesmuglingen til Norge foregår.

8.3 Asylsøkere og flyktninger som har fått opphold

Asylsøkere og flyktninger som har fått opphold, er en annen viktig informasjonskilde. Også her tar det tid å vinne tillit og få innpass. Alle forteller at de er blitt smuglet til Norge, men det tar en god stund før vi finner intervjuobjekter som ønsker å stå frem og som vil være ansikt på historiene vi ønsker å fortelle. Noen av dem frykter represalier fra smuglere og deres nettverk.

8.4 Menneskesmuglerne

Intervjuer med mennesker som arbeider med menneskehandel, enslige mindreårige asylsøkere, politi i flere land, forskere i flere land, advokater, asylsøkere og papirløse innvandrere gir oss et bilde på hvordan smuglerne opptrer. I tillegg får vi mye informasjon ved å lese dommer, rapporter, bøker og annet skriftlig materiale.

Gjennom disse kildene forsøker vi også å komme i kontakt med menneskesmuglere, og til slutt kommer vi i kontakt med flere menneskesmuglere. Én av dem – en tsjekker – er blitt dømt for menneskesmugling. Han var ikke hovedmannen, men hadde jobbet tett sammen med hovedmannen i det som europeisk politi anser som ett av de tre største menneskesmuglernetverkene i Europa. Mafiabossen Tower som opererer fra Kina, er av britisk etterretning avslørt som krumtappen i ett av de tre største kinesiske nettverkene som smugler mindreårige fra Kina til England. Noen av disse barna er kommet til Norge. Rundt seg har Tower et hoff bestående av sekretær, sjåfør, logistikkansvarlig og kurerer på maks 10 personer, kvinner og menn. Kvinner egner seg godt fordi de ofte oppfattes som mindre truende og dermed lettere oppnår lojalitet og tillit hos dem som blir smuglet.

Smugleren vi kommer i kontakt med, går først med på å la seg intervju. Gjennom samtaler vi har på telefonen og i eposter, bedyrer han at han vil snakke med oss, men etter mye frem og tilbake blir det ikke noe av. Det kan hende han er redd for å bli utsatt for represalier hvis han røper for mye om nettverket og dets fremgangsmåter.

Denne mannen, en av Towers kurerer, ble i 2006 i Stavanger tingrett dømt til 10 måneders fengsel for menneskesmugling av mindreårige kinesiske jenter. Samme år ble to svensk-kinesere dømt i Stockholm. Disse sakene har vi også vært tett innpå under arbeidet med en rekke saker om menneskehandel som vi har skrevet tidligere.

Vi får også tak i utskrifter fra e-poster mellom smuglere som klager på kostnader, jenter og uforutsette hendelser:

"På den tiden tjente jeg ca. 10 000 USD pr. en og en halv måned. Men hun irriterte meg og begynte å date en av sjefene og ble bossete (. . .) Det var en av de viktigste bossene som overbeviste meg om å komme tilbake og skaffe mine egne folk." Kollegaen skriver: "X forandrer instruksjoner hver femte minutt, det irriterer meg ganske mye, men jeg forstår det." Han beroliger med: "Du kommer til å oppleve velstand og dyre middager." Smugleryrket går i arv. Fedre som knapt kan lese og skrive, overleverer til yngre generasjoner lokalkunnskap om små stier, tråkk, kjerrevier, huler og sprekker i fjellmassivet. Dess bedre kjent, dess mindre

risiko for å bli tatt, tiltalt og fengslet. I Tyrkia er strafferammen mellom tre og ti år for menneskesmugling, noe lavere hvis man er tidligere straffet.

Ikke mange asylsøkere har anmeldt smuglere, men i Oslo møter vi en kvinne som gjorde det. Til politiet i Oslo anmeldte hun smuglere som behandlet henne og hennes barn dårlig i Athen. Saken ble henlagt.

I Van i Tyrkia treffer vi smuglere, de er vanlige, fattige landsbyfolk som har vokst opp, i disse fjellene som de kjenner ut og inn. Når en smugler frakter flyktninger med esel og hest, overtar en annen ved å skyse dem videre med lastebil. Slik er det ikke bare i Tyrkia, men også i mange land som Afghanistan, Iran, Irak. Mennesker lager seg et levebrød.

8.5 Barn som blir smuglet

På bakgrunn av tidligere arbeid med enslige, mindreårige asylsøkere har vi informasjon om at de aller fleste av dem allerede har familie, bekjente, naboer eller venner i Norge. Familien i hjemlandet sender dem hit med menneskesmuglere. Mindreårige ned i 12-13-årsalderen reiser alene med smuglere.

Både forskere og organisasjoner vet at noen av disse barna og ungdommene blir utsatt for seksuelle, psykiske, fysiske og andre tvangsmessige overgrep. Noen blir gjort til sexslaver. I tillegg kjenner de kanskje ikke familien som de skal bo hos når de kommer hit.

Vi har informasjon om at for eksempel tamiler i Sri Lanka har gode kontakter i Norge, og at de samarbeider om å frakte tamilske barn og unge for å unnsnippe krigen i hjemlandet. De investerer store pengesummer i dette.

Men når vi vil vite mer, møter vi motstand. Det mest tidkrevende og utfordrende med dette arbeidet handler rett og slett om å vinne innpass i miljøer og hos mennesker som ikke selv søker oppmerksomhet. Menneskesmugling er tross alt ulovlig. Strafferammen er inntil seks års fengsel.

I motsetning til i flere andre minoritetsmiljøer hadde vi få gode kontakter i det tamilske miljøet. Mange måneder før de første sakene i serien sto på trykk, tok vi kontakt med talspersoner og sentrale personer i det tamilske miljøet i Norge. De bekreftet at mange unge blir hentet hit for å unnsnippe krigen. Det blir betalt store summer, flere hundre tusen kroner hver gang.

Men når vi ønsket å komme i kontakt med norske tamiler som har hentet barn/unge fra Sri Lanka, sier det bom stopp. Vi må gå omveier, og via andre minoritetskilder kommer vi i kontakt med flere uavhengige kilder i miljøet som lover å sette oss i kontakt med noen. Men vi hører ikke mer. Når vi purrer, gang på gang, får vi ingen respons.

Vi skjønner at vi er inne på et svært ømtålig tema, men fortsetter jakten på noen som vil snakke med oss. Takket være atter andre gode kilder i flyktningmiljøet, kilder som legger inn et godt ord for oss, oppnår vi endelig kontakt med noen som var villig til å snakke med oss - men betingelsen er full anonymitet og kildebeskyttelse. Som selvfølgelig ble innvilget.

Vedkommende viser seg å være en svært verdifull og informert kilde. Vedkommende har god oversikt over det tamilske miljøet i Norge, og deler masse interessant informasjon med oss.

Selv om denne kilden frykter at offentlighet kan ramme egen sikkerhet - represalier fra miljøet, og at personen kan komme i unåde hos arbeidsgiver – kan vi etter hvert møtes. Det ble flere og lange møter på kveldstid.

Vi får opplysninger om smugling og utnyttelse av unge mennesker. At barn og unge blir importert til Norge for å bli utnyttet som arbeidskraft. At de blir satt til hardt arbeid for å tjene inn igjen det som er blitt investert for å få dem til Norge. At de blir satt til å tjene penger for å bidra til finansiering av de tamilske tigrenes krigføring i Sri Lanka.

Nå begynner snøballen å rulle, vi ber om flere kilder, som kan stå frem. Vi blir satt i kontakt med flere tamilske kilder flere steder i landet, som bekrefter noe og avkrefter noe. Ingen vil stå frem. Det viser seg at noen av dem selv smugler mennesker inn i Norge; de gjør det for å redde familiemedlemmer ut av krigen i hjemlandet. De forteller at det er naturlig at de som smugles hit, må arbeide for å betale tilbake det smuglingen har kostet. Det er prisen for å bli reddet fra krigen. De forteller åpent om hvordan de gjør det, hvorfor, men vil ikke stå frem.

Etter hvert sier noen av de vil stå frem. Vi sliter med å få til avtaler fordi våre kilder jobber så mye, både sent og tidlig. Vi møtes omsider og diskuterer premisser for intervju, men de ender med å trekke seg. De synes det blir for risikabelt å stå frem; de er redde for landsmenn i Norge. Dessuten frykter de at familie i hjemlandet skal bli utsatt for represalier.

8.6 Selger barn

Høsten 2005 avslører Aftenposten at to kinesiske barn forsvinner fra asylmottak i Norge, og at politi og utlendingsmyndigheter frykter at de er blitt solgt som ofre for menneskehandel. Det kan dreie seg om tvangsprostitusjon eller annen form for slavearbeid.

Det blir opptakten til at vi skriver en rekke saker om menneskehandel, også med barn, i Norge, Sverige og Danmark. Ca 130 kinesiske mindreårige forsvant fra asylmottak i Skandinavia. I forbindelse med arbeidet med disse sakene de siste årene har vi kontakt med advokater, organisasjoner, barnevern, politi, organisasjoner, utlendingsmyndigheter og andre myndigheter som til daglig arbeider med menneskehandel.

Det er gjennom dette kildearbeidet at vi over en periode på et år, skritt for skritt, nærmer oss intervju med en av de kinesiske mindreårige som har fått opphold i Norge. Smugleren som fraktet henne til Norge ble dømt i Stavanger tingrett.

Et intervju med en av disse jentene vil for første gang gi oss et unikt innblikk i hvordan unge mennesker blir smuglet og utnyttet av smuglere og menneskehandlere. Det vil gi unik informasjon om hvordan ungdommene selv opplevde det, hva slags forhold i hjemlandet de kommer fra og hvordan de har det nå.

Gang på gang er vi i kontakt med politi og barnevern som beskytter de kinesiske jentene i Norge, beskytter dem mot kyniske menneskesmuglere og menneskehandlere som stadig er på hugget. De øyner høy profitt av å selge mindreårige til slavelignende forhold i England eller Frankrike.

Gang på gang får vi avslag, dessverre. Ingen vil snakke med oss. Men vi gir ikke opp.

Etter hvert blir vår tålmodighet og utholdenhet belønnet. For til slutt bestemmer én av dem seg, som er blitt myndig, å fortelle sin historie til oss. Dommen fra tingretten gir oss en pekepinn på hva hun har vært gjennom. Når vi treffer henne, forteller hun sin egen historie. Den er helt annerledes enn den som smuglerne instruerte henne å fortelle.

8.7 Van, Tyrkia

Mange asylsøkere og papirløse innvandrere vi snakker med, forteller at de er blitt smuglet til Norge via byen Van helt øst i Tyrkia. Også forskere og organisasjoner bekrefter at det er en viktig smuglerrute til Europa. Andre og mer kjente innfartsårer for flyktninger fra Afrika og Asia går til Spania, Kanariøyene, Russland. Men en stor andel flyktninger som kommer til Norge, kommer altså via denne fattigmanssveien. Bare i fjor ble mange hundre flyktninger smuglet via Van. Smuglerferden går videre oppover landeveien i Europa.

Vi bestemmer oss for å reise til Van.

Med bare en eneste håndfast avtale reiser vi på jakt etter menneskesmuglere og førstehåndsinformasjon og observasjon av smugling i det svært urolige kurdiske hjørnet av Tyrkia. Van ligger bare et steinkast fra den iranske grensen. Og her – over grensen mellom Iran og Tyrkia – går en av de store smuglerrutene for flyktninger fra land som Iran, Afghanistan, Sri Lanka, India, Bangladesh og Pakistan.

Til fots og med esel/bil over fjellene fra Iran beveger flyktninger og menneskesmuglere seg gjennom et minefelt av kurdiske opprørere som stadig oftere støter sammen med tyrkiske regjeringssoldater i blodige kamper. Noen ganger må flyktingene snu. Noen ganger dør de underveis.

Vi har ingen kontakter i Van. Det finnes ingen organisasjoner der. Selv om menneskesmugling viser seg å være et levebrød for en stor del av de fattige fjellbøndene i grensetraktene mellom Iran og Tyrkia, står ikke menneskesmuglere oppført i gule sider. Men det finnes et UNHCR-kontor (FNs høykommissær for flyktninger). Der har vi fått den eneste avtalen før avreise. Den kommer til å bli gull verd, de ansatte er velvilligheten selv og hjelper oss til å komme i kontakt med lokalbefolkningen.

Veien blir til mens vi går. Den ene kontakten setter oss i kontakt med den neste. Ballen ruller, og alle vi kommer i kontakt med i løpet av de dagene vi tilbringer i Van og grenseområdene, forteller oss at alle driver med menneskesmugling her.

Siden vi er journalister, kan vi ikke bevege oss fritt. Hvis vi ikke vil legge oss ut med tyrkiske myndigheter, politi og militære, kan vi bare glemme å krysse grensen sammen med illegale flyktingene. Hvis vi hadde trosset tyrkiske myndigheters instruksjoner, kunne vi satt oss selv, og våre tyrkiske hjelpere/fiksere, i en svært vanskelig situasjon. Vi følger spillereglene og må finne oss i byråkrati for å få tillatelse til å fotografere i grenseområdene. Vi får streng beskjed om å holde oss unna selve grensen, med god margin.

Ved hver eneste kontrollpost blir vi nøye sjekket. Nummerskiltene på bilen er allerede notert av myndighetene, informasjon om vår ankomst løper foran oss på veiene som snor seg gjennom det vakre fjellområdet. Vi blir holdt godt øye med, slik at vi ikke beveger oss nærmere grensen enn det Tyrkia aksepterer. Mot grensen til Iran er det etablert en ti kilometer

lang militær kontrollsoner som vi må underskrive på at vi ikke akter å passere. Grensen mot Syria og Irak er enda strengere bevoktet. Grensen til Armenia er stengt.

Vi blir allikevel arrestert. I vår iver etter å besøke bortgjemte landsbyer og å følge opplagte smuglerveier som skjærer seg innover i landskapet, forviller vi oss nærmere den iranske grensen enn det tyrkiske myndighetene liker. De synes ikke vi trenger å snakke med landsbybefolkningen i disse grensetraktene. De har allikevel ingenting å fortelle, blir vi fortalt når vi loset inn til sjefen for grensepolitiet.

Vi ser det annerledes. Både før og etter at vi blir stoppet og innbrakt til hovedkvarteret i Baskale bare noen kilometer fra den godt bevoktede grensen, treffer vi fjellfolk som mer eller mindre åpenhertig forteller om sin levevei. Mange er redde for å si noe, de frykter politiet, og de er heller ikke helt sikre på at vi ikke er politi eller i ledtog med politiet. Andre forteller ganske åpent. På trykk velger vi å anonymisere såpass at ingen av våre kilder i ettertid skal risikere å bli utpekt som smuglere.

Vi møter kurdere som forteller at de selv smugler bensin, sigaretter, tepper og nå i større grad mennesker. Det er dette de lever av. Eller de forteller om familiemedlemmer som gjør det, venner, bekjente. Alle kjenner noen som driver med menneskesmugling.

Etter hvert får vi også innpass hos tyrkiske tjenestemenn som raust informerer om hvordan smuglingen foregår og hvordan myndighetene forsøker å håndtere den økende trenden med smugling av mennesker. Men også de krever full anonymitet. De har ikke lov til å uttale seg til mediene.

Noen få flyktninger oppsøker UNHCR. Om morgenen ser vi dem vandre på den støvete veien til kontorene, stille seg tålmodig i kø i håp om å bli anerkjent som flyktninger. Det betyr et skritt nærmere drømmen om et liv i Europa. FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) i Van opplyser om 600 prosent flere flyktninger hittil i år sammenlignet med i fjor. Bare et mindretall oppsøker UNHCR for å registrere seg. De aller fleste reiser videre, illegalt.

Gjennom en lokal kvinneforening i Van, som også er opptatt av anonymitet av hensyn til sikkerheten for sine ansatte og kvinnene de hjelper, får vi nyttig informasjon om smugling, smuglere og flyktninger som blir smuglet. Vi treffer flere flyktninger som er kommet fra Iran og Afghanistan, flere er unge kvinner.

Vi fester oss ved en av dem. Den afghanske tobarnsmoren Sura flyktet med smuglere alene med sine to små barn på tre og ti år. Hennes flukt over fjellene, i kulden, i høyhælte korksandaler og plastsko gjør inntrykk. Hun har flyktet fra en voldelig ektemann, forteller hun. Nå er hun alene med barna, og smuglere. Smuglere som ikke er mer idealister enn at de ville sette seg selv og sin egen sikkerhet foran flyktingenes. Slik er historiene som går igjen.

8.8 Brussel, Haag, Sverige og Norge

Vi reiser til Brussel der vi har samtaler med flere forskere og byråkrater. EU legger premissene for hvordan norsk flyktning- og asylpolitikk utformes, noe som igjen påvirker hvordan menneskesmuglingen foregår.

I Brussel har vi også et langt intervju med den nederlandske forskeren Ilse Van Liempt som har forsket mye på menneskesmugling til Nord-Europa. Hun blir en viktig kilde.

I Haag intervjuer vi flere representanter for Europol, og vi gjennomfører telefonintervjuer med etterretningsavdelingen til det svenske politiet.

I Norge intervjuer vi – og har bakgrunnssamtaler med - en rekke personer fra politiet rundt i landet, og vi får mye nyttig informasjon fra norske forskere som har jobbet med temaet menneskesmugling på ulike måter.

I sum gir alle disse kildene våre verdifull innsikt i hvordan menneskesmuglingen til Norge foregår. Det bekrefter også den informasjonen vi har fått etter å ha snakket med førstehåndskildene: menneskesmuglerne og flyktninger som har blitt smuglet.

8.9 Dommer og rapporter

Vi får tak i og leser en serie dommer fra rundt i landet – tingretten, lagmannsretten og høyesterett – som tar for seg menneskesmuglingssaker. Det gir oss mye informasjon, ikke minst i hvordan menneskesmuglingen til Norge har endret seg de siste årene.

Vi leser også alt vi kommer over av rapporter, utredninger, artikler og bøker som tar for seg menneskesmugling. Vedtak fra Utledningsdirektoratet og Utlendingsnemnda gir også mye innsikt.

8.10 Organisasjoner

Organisasjoner som jobber med flyktninger, har en del informasjon om menneskesmugling. Særlig får vi mye hjelp fra Norsk organisasjon for asylsøkere (Noas) og Selvhjelp for innvandrere og flyktninger (SEIF).

8.11 Sortering av informasjon – lokale søkemotorer

Informasjonsmengden vokser, men ved å bruke en lokal søkemotor på datamaskinen – en såkalt desktop search – blir det lettere å holde oversikten. Intervjuer skrives ut i Word, mens telefonintervjuer skrives direkte i Word. I tillegg lagrer vi alle rapporter, dommer og annet skriftlig materiale vi kommer over på PCen. Ved hjelp av den lokale søkemotoren blir alt automatisk indeksert, noe som gjør det raskt og enkelt å finne frem i informasjonshaugen. Copernic er et slikt søkeprogram, men både Google og Microsoft har utmerkede programmer man kan laste ned.

8.12 Informasjonsutveksling

Umiddelbart når vi går i gang med prosjektet, oppretter vi en felles arbeidsmappe på Aftenpostens server. Vi har begge tilgang til mappen slik at all informasjon skal være tilgjengelig for begge, og det blir lettere med informasjonsutveksling. Mappen er imidlertid kun tilgjengelig for oss som jobber med prosjektet slik at sensitiv informasjon ikke kommer på avveie ved en feiltakelse.

8.13 Menneskesmuglingen til Norge

Felles for alle kildene vi bruker, er at ingen har full oversikt over dette temaet. Mange kan litt. Til sammen blir det en haug puslespillbiter som vi etter hvert kan sette sammen slik at vi får et helhetlig bilde av hvordan menneskesmuglingen til Norge foregår.

a) Prisgitt menneskesmuglere

Asylsøkere, både reelle flyktninger med skyttelsesbehov og andre som søker en bedre tilværelse i et annet land, er i stor grad prisgitt menneskesmuglere for å komme seg til et sted hvor de kan søke asyl. Flyktningene har ikke kunnskap om hvordan de kan få tak i falske pass, bestille flybilletter, bestikke grensevakter og passere en grense. De blir dermed tvunget til å benytte seg av kriminelle nettverk for å søke sikkerhet. Årsaken er at Europas grenser er mer lukket. Den økte grensekontrollen og strengere innvandringspraksis i Europa gjør at menneskesmuglingen øker. Flyktninger har ikke mulighet til å komme til Europa uten å bruke menneskesmuglere; de er helt avhengige av dem.

Prisene for å bli smuglet til Norge har også skutt i været de siste årene. Bedre grensekontroll gjør at menneskesmuglerne må bli mer profesjonelle og investere mer i businessen, og de tar derfor mer for tjenestene sine. Etterspørselen har økt.

b) Pris avgjør smuglerklasse

Smuglerne tar seg betalt alt etter betalingsevnen til flyktningene, og etter hvor omfattende hjelp de tilbyr. Og smuglerne tar seg betalt etter som hvor godt de sitter i det selv. Fattige fjellbønder er nok litt billigere enn de mest hardkokte mafiabossene.

Vår kartlegging viser at det i dag er vantlig å betale rundt 100 000 kroner for å bli smuglet hit, men ikke sjelden betaler man både 200 000 og 300 000 kroner. Det inkluderer ikke bare transport til Norge, men også dokumenter som sikrer opphold eller proformaekteskap. For 10-20 år siden kunne man bli smuglet til Norge for 10 000 kroner. Vi gjør et forsiktig anslag med utgangspunkt i det vi finner ut om smuglerpriser og forventet antall asylsøkere til Norge i 2008. Det viser at flyktninger bare i 2008 vil betale smuglere 1,5 milliarder kroner for å reise til Norge. Det reelle tallet er trolig langt høyere.

Menneskesmuglerne fungerer som reisebyråer. De tilbyr pakker med transport, falske dokumenter og fabrikkerte asylhistorier. Pris avgjør smuglerklasse. Første klasse er på fly med godt forfalskede reisedokumenter; laveste klasse er på esel, et lasteplan eller i en rusten holk.

Smuglerringen styres som firmaer, og de er svært profesjonelle. Du betaler for det du ber om; hvis du ønsker å reise komfortabelt, ha gode reisedokumenter og mye assistanse, så betaler du mer. Det er litt som med pakkereiser på ferie.

Fattige asylsøkere som ikke har noe å selge for å skaffe penger, låner av smuglerne. Dette må de betale tilbake. Andre fattige jobber seg fra land til land. En del flyktninger jobber svart og oppholder seg ulovlig i Norge for å betale tilbake gjelden til smuglerne.

Eksempler på smuglerpakker:

* 50 000 til 100 000 kroner: Fra Afghanistan, Iran og Irak til Norge til fots, på eselryggen, på et lasteplan, i en rusten holk. Overnatting under et tre. Pluss falske dokumenter.

* 100 000 til 200 000 kroner: Fra Sri Lanka, Irak og Bangladesh til Norge via fly og tog. Falske dokumenter. Hotell.

* 150 000 til 300 000 kroner: Fra Sri Lanka, Kina og Vietnam til Norge. Div. flyreiser. Falske dokumenter. Hotell. Kan inkludere dokumenter som sikrer opphold eller proformaekteskap.

c) Menneskesmuglingen til Norge øker

Norske myndigheter regner med at 15 000 flyktninger vil søke om asyl i Norge i 2008. Så godt som alle er avhengige av menneskesmuglere for å komme hit. I tillegg er det et økende antall som blir smuglet til Norge som ikke søker om asyl, men som isteden går under jorden - de blir papirløse innvandrere. Forskere, organisasjoner, norsk politi og Europol bekrefter at menneskesmuglingen til Norge øker kraftig.

d) Menneskesmuglerne blir mer kyniske

Menneskesmuglingen er blitt mye farligere, og menneskesmuglerne er blitt langt mer kyniske. Ved flere anledninger har kystvakten oppdaget båter som har vært fullastet med flyktninger i Middelhavet og Atlanteren. Når smuglerne har fått øye på kystvakten, har de kastet flyktningene som ofte ikke kan svømme, over bord. Kystvakten må da sette i gang en redningsaksjon, mens smuglerne stikker av.

Strengere grensekontroller ført til at smuglerne tar større risiko, noe som gjør at grensekryssingene blir langt farligere. Dessuten har smuglerrutene blitt endret, og de nye rutene er farligere. Et godt eksempel er fra Nord-Afrika til Europa. Nå reiser man ofte fra Senegal, noe som betyr tre dager på båt, istedenfor å krysse over Gibraltar på et par timer.

e) Alle tar seg betalt

Smuglernetverkene er som regel små, og som oftest er de regionalt basert. Nettverkene har spesifikk kunnskap om én grense, og de kan organisere smuglerreisen på én etappe. Smuglerturen til Norge foregår i all hovedsak etappevis der stadig nye nettverk flytter flyktningene ett skritt nærmere drømmen. Det finnes også godt organiserte, kriminelle grupper som organiserer hele reisen: Ordner falske pass, flybilletter, asylhistorie og som tar dem imot i Europa.

Smuglerne forandrer ruter og metoder etter hvor dyktige politiets etterforskere er til å avsløre dem. Bakmenn reiser gjerne selv gjennom smuglerrutene før trafikken settes i gang. De følger nøye med på politiske trender og nasjonale regler i de forskjellige landene. Dermed styrer smuglerne gjerne hvor strømmen av flyktninger skal gå.

Når oppdraget er fullført, skriver smuglerne reiseregninger for å få utgiftene sine refundert av sjefen. De må reise på billigste måte fordi de skal tjene mest mulig penger

med minst mulig innsats. Derfor tar de inn på billige hoteller, flyr med billige selskaper hvor det er mindre risiko for kontroll og overvåking.

Noen smuglernetter er rene mafiagrupper, og de tjener store penger. Andre ganger er smuglere folk som er kjent i lokalsamfunnet. Det kan være fattige fjellbønder; onkelen til naboen. De ser på yrket sitt som et legitimt levebrød. Flyktningene snakker heller ikke om smuglere, de omtaler dem som hjelpere.

Uansett om de er hardkokte mafiabosser eller fattige fjellbønder, tar de seg betalt for tjenestene. I løpet av vårt arbeid med denne reportasjeserien, har vi aldri hørt om noen som er blitt smuglet, uten å betale for det.

f) **Menneskehandel**

Menneskesmugling ender oftere med menneskehandel, og smuglerne utnytter ofte den sårbare situasjonen flyktningene er i. Ifølge Europol er det en trend at det som begynner som menneskesmugling, ender opp som menneskehandel.

Menneskehandel defineres som organisert handel med mennesker, innad i et land eller over landegrensene, med den hensikt å utnytte dem f.eks. i tvungen prostitusjon eller for andre seksuelle formål, tvangsarbeid/slaveri, krigstjeneste eller organsalg.

Flyktninger som er blitt smuglet til Norge, tilbys en jobb som viser seg å være noe helt annet, for eksempel prostitusjon eller annet arbeid. De ender opp med å slave for luse lønn for å nedbetale gjelden til smuglerne. Det kan ta år. Flyktningene tør sjelden eller aldri gå til politiet fordi de har dårlig erfaring med politiet i hjemlandet.

g) **Smuglerrutene til Norge**

Baltikum: Smugling via de baltiske statene har avtatt de siste årene pga press fra de skandinaviske landene og påfølgende bedret grensekontroll. Smuglerrutene har flyttet seg til de nye EU-statene Bulgaria og Romania. Brukerne av denne ruten har for det meste benyttet land i det tidligere Sovjetunionen som samlingsstasjoner før flytting til de baltiske statene.

Øst-Middelhavet: En av hovedrutene fra land i Asia, deriblant Vietnam, Kina, Iran, Irak, Afghanistan, Sri Lanka, Pakistan, India og Bangladesh. Strømmen går inn til Tyrkia og videre til Hellas. Videre går veien primært med båt til Italia og landeveien derfra til Norge.

Balkan: Landene i Vest-Balkan er transittland til nabostatene Hellas, Italia, Slovenia, Østerrike, Bulgaria, Romania og Ungarn.

Sentral- og Øst-Europa: Tidligere Sovjet-stater som Russland, Ukraina, Moldova og Hviterussland er mellomstasjoner på veien mot Polen, Tsjekkia, Slovakia, Ungarn, Bulgaria og Romania. Moskva, Kiev og Minsk omtales som det sorte triangelet fordi store smuglerruter til Europa går gjennom disse byene.

Nord- og Vest-Afrika: Herfra kommer den største strømmen til Europa. De fleste fra gjennom Afrika til Italia, Malta og Spanias fastland og Kanariøyene. Pga strengere grensekontroller bruker smuglerne nå lengre og farligere ruter i dårlige båter. Daglig omkommer mennesker i denne trafikken. Når kystvakten oppdager smuglerne, kaster smuglerne ofte folk over bord for å oppholde forfølgere.

h) Utviklet marked

Menneskesmugling er et utviklet marked, og ryktet til aktørene er svært viktig. Flyktninger som vil bli smuglet, shopper rundt etter den beste smugleren. De ser på pris, om han virker troverdig og hører på erfaringene til andre - som har blitt smuglet tidligere - før de velger hvilken smugler de skal satse på. Menneskesmuglere prøver derfor å minimalisere risikoen. Går noe galt, sprer nyheten seg raskt, og da blir det vanskelig å få nye kunder.

Ved flere grenser tilbyr smuglerne garantier der prisen inkluderer så mange forsøk man trenger for å passere grensen. De hemmelige veiene fra Midtøsten til Europa har fått enkle forsikringssystemer for å beskytte dem som smugles. Ved grensepasseringer der risikoen for å bli tatt er stor, opererer smuglerne ofte med garantier for å tiltrekke seg nye kunder.

Ett slik eksempel er smuglerstrekningen Tyrkia-Hellas. Man betaler da én sum som skal garantere at kjøperen kommer over grensen. Her trenger man kanskje fem forsøk før man klarer det. Det samme gjelder ved en del fergeoverganger.

i) Pakkeløsninger med transport, papirer og jobb

Ved å lese en rekke norske dommer der menneskesmuglere er blitt dømt, finner vi ut at smuglerne er blitt langt mer raffinerte og profesjonelle de siste få årene. Hvitvasking av identiteter er den nye trenden. Det er ikke lenger nok bare å bli fysisk smuglet over grensene; nå gjelder det å fikse dokumenter som sikrer opphold i Norge. Bruken av falske EU-pass øker kraftig. Smuglerne forsøker å gjøre det så åpent og legalt som mulig, men de innsmuglede får arbeids- og oppholdstillatelse med falsk identitet.

De får legalt opphold i Norge, men med falsk identitet. Dette er ikke mennesker som søker asyl, men som kommer illegalt for å jobbe under falsk identitet. Blir ikke den falske identiteten avslørt ved første kontroll, er det svært liten sjanse for at de blir oppdaget før de ender opp med norsk statsborgerskap. Dette gjelder spesielt de som søker arbeids- og oppholdstillatelse etter EØS-avtalen

Tidligere ble mennesker smuglet til Norge i skjulte rom eller gjemt i en varebil. Nå blir det stadig vanligere at smuglingen skjer åpent, men at de bruker falske dokumenter. Menneskesmuglerne tilbyr en omfattende pakkeløsning med transport, falske papirer og jobb.

De færreste asylsøkere har dokumenter når de oppsøker Politiets utlendingsenhet. Smuglerne er knallharde på at asylsøkerne ikke skal ha egne dokumenter. De skal bare

ha én type dokumenter som smuglerne har utrustet dem med, slik at de ikke blir avslørt med to identiteter hvis de for eksempel blir stoppet i tollene.

j) Smugling av barn

Flere hundre barn og unge smugles i 2008 til Norge fra en rekke land. Tamilske familier både her og på Sri Lanka betaler opptil flere hundre tusen kroner for å få en slektning hit. De kommer fra Afghanistan, Irak, Somalia, Eritrea og Sri Lanka. Sammenlignet med 2007 er det en tredobling av asylsøknader fra ungdom som oppgir at de er under 18 år.

Mange har familie, slekt og bekjente i Norge som hjelper til med å smugle dem hit i samarbeid med slekt i hjemlandet. Voksne tamiler selger hus, landeiendommer, gull, medgift eller de tar opp lån fra familie for å finansiere smugling.

Ifølge politiet og kilder i innvandrermiljøer, er misbruk av ekte norske pass en enkel måte å smugle inn folk på. For eksempel er onkel og tante blitt norske statsborgere, og de tar med seg til hjemlandet de norske passene til sine egne barn. Deretter tar de med seg nevøer eller nieser tilbake til Norge. Passkontrollen oppdager ingenting.

k) Oppdiktete historier

Flere flyktninger forteller først at de har reist over fjellene til fots, på esel, bakpå lasteplan. Ofte er historiene ganske like, men ved å bruke mye tid får vi etter hvert frem den virkelige historien. Mange asylsøkere blir nemlig av menneskesmuglerne instruert i hva de skal fortelle myndighetene i det landet de søker asyl i.

Menneskesmuglerne vil ha minst mulig oppmerksomhet om seg, sine ruter og arbeidsmetoder. Både asylsøkere og andre som arbeider med asylsøkere, forteller oss at mange ikke har fått opphold i Norge fordi myndighetene ikke tror på historiene deres. Vi får vite at hvis flere av flyktningene hadde fortalt sine egne historier, som kanskje er sterkere enn de oppdiktete, ville de kanskje ha fått opphold.

8.14 Fortellende journalistikk

Vi er fra første stund bevisste på at vi ville bruke fortellende journalistikk. Dette er en formidlingsform som ikke bare informerer, men som også gir leseren en opplevelse. Ved å rekonstruere scener ut fra informasjon som vi innhenter på vanlig journalistisk måte, ønsker vi å gi leseren ny innsikt i menneskesmugling samtidig som hun opplever å bli berørt av teksten.

Leserundersøkelser fra USA viser at fortellende journalistikk leses mer, forstås bedre og huskes bedre. Vi forteller sakene gjennom menneskene vi møter.

I fortellende som i all annen seriøs journalistikk, stilles det like store krav til etterrettelighet, grundighet og kildekritikk. Vi kontrollerer informasjon opp mot skriftlig dokumentasjon, fotografier, andre muntlige kilder som kjenner til saken, og bruker egen vurdering av situasjonen og personens troverdighet. En annen metode er å stille intervjuobjektet samme spørsmål flere ganger, men på ulike måter.

Det kan bidra til å avdekke usannheter. Dessuten: Intervjuobjekter som åpent viser usikkerhet og som selv innrømmer at de ikke husker, er trolig mer sannferdige enn dem som opptrer påståelige. Mennesker som forteller om forhold som åpenbart ikke er til deres fordel, snarere tvert om, kan også oppfattes som mer troverdige.

For mennesker som har hatt traumatiske eller vanskelige opplevelser, kan det være vanskelig å fortelle om dette. Mange flyktninger bærer på svært dramatiske historier fra tiden før flukten, men også underveis sammen med menneskesmuglere.

Alle overskuer heller ikke hva som er interessant for andre. God tid er viktig, og ikke minst evne til å lytte og oppnå tillit. Noen trenger tid på å gå inn i sin egen historie, noe er kanskje fortrent, av ulike grunner. Ofte lønner det seg å la vedkommende begynne fra begynnelsen.

8.15 Ut av kontorene

Det er kanskje en klisjé, men arbeidet med denne serien har nok en gang vist at man får så utrolig mye mer hvis man kommer seg ut av kontoret. For å vinne tillit, og få innpass i de ulike miljøene, var vi helt avhengig av å møte mange mennesker ansikt til ansikt. I tillegg plukket vi opp mye verdifull tilleggsinformasjon som vi trolig ikke hadde fått hvis vi bare brukte telefon.

8.16 Ambassadeasyl

Flere forskere og organisasjoner mener det er et paradoks at flyktninger er prisgitt menneskesmuglere for å kunne søke beskyttelse i et annet land. Flere av dem mener det kan være på tide å tenke nytt. De foreslår at flyktninger bør kunne få mulighet til å søke asyl på ambassader for å slippe den lange, og ofte farlige og dyre reisen med menneskesmuglere. Venstre går inn for en slik ordning, mens flere andre partier er åpne for tanken, ikke minst hvis andre europeiske land gjør det samme.

8.17 Publisering i flere kanaler - nett

Da vi begynte planleggingsfasen til arbeidet med artikkelserien, bestemte vi oss for å utnytte at Aftenposten er blitt flermedialt. Ved å utnytte nettets muligheter, ønsket vi å gi leserne en bredere forståelse av menneskesmuglingen til Norge. Vi skrev artikler eksklusivt for www.aftenposten.no, og i samarbeid med nettredaksjonen laget flere multimediepresentasjoner: interaktive tidslinjer med bilder som viste hvordan ett av intervjuobjektene våre hadde reist til Norge, en reise som tok mange år og gikk gjennom flere land. Interaktive kart viste smuglerrutene til Norge på en måte som var langt mer forståelig og illustrerende enn det vi ville klart på papir. Dessuten lagde vi en bildeserie med bakgrunnslyd fra Tyrkia, i tillegg til at leseren kunne høre at vi fortalte om hvordan menneskesmuglingen foregår i den tyrkiske byen Van.

9. Kildebruk

9.1 Muntlige kilder

- *Intervjuer og samtaler med et 30-talls papirløse innvandrere.
- *Intervjuer og samtaler med 20-30 asylsøkere og flyktninger som har fått opphold.
- *Intervjuer og samtaler med et 12-15 forskere og eksperter i Norge, Brussel, Haag, Tyrkia.
- *Bakgrunnsamtaler og intervjuer med en rekke personer i en rekke ulike organisasjoner i Norge, Belgia, Nederland, Tyrkia.
- *Bakgrunnsamtaler og intervjuer med et 20-talls personer fra ulike minoritetsmiljøer i Norge.
- *Uformelle samtaler og intervjuer med politi rundt i Norge, Kripos, politi i andre land, Europol. I tillegg har vi snakket med politikere, byråkrater i Norge og Brussel (EU-systemet) og personer fra ulike offentlige etater.

9.2 Skriftlige kilder

- *"Child Migration and the Construction of Vulnerability", Julia O'Connell Davidson and Caitlin Farrow, University of Nottingham.
- *"De gode hjelperne – skjuling i dagens Norge" av Hilde Dahl. Masteroppgave i kriminologi våren 2008, Juridisk fakultet, Universitetet i Oslo.
- *Den nye utlendingsloven.
- *"De onde hjelperne" av Sigmund Book Mohn. Masteroppgave i kriminologi våren 2008, Juridisk fakultet, Universitetet i Oslo.
- *Diverse dommer fra Oslo tingrett, Stavanger tingrett, Nedre Romerike tingrett, Øvre Romerike tingrett, Høyesterett.
- *Div info/nyheter fra Frontex, Det europeiske grensekontrollbyrå. Effektiviserer koordineringen av EU-statenes arbeid med kontroll og overvåking av de ytre grensene.
- *Diverse nyhetsbrev fra UNHCR, FNs høykommissær for flyktninger.
- *Div nyhetsartikler i norske og utenlandske aviser om menneskesmugling.
- *Div utgaver av NOTAM, tamilsk tidskrift som utgis i Norge.
- *Epostutveksling med menneskesmuglere.
- *Europol – Facilitated illegal immigration into the European Union (2008).
- *FNs barnekonvensjon

- *Global Commission on International Migration (GCIM). The cost of human smuggling and trafficking, Sveits. April 2005.
- *"Langs smuglerruta. En reise blant flyktninger, lykkejegere og menneskesmuglere." av Frida Nome (2005)
- *Menneskerettighetskonvensjonen
- *"Navigating Borders. An Inside Perspective into the Process of Human Smuggling". Av Ilse Van Liempt (2007)
- *Rapport fra UNICEF "The treatment of child abuse and exploitation in the justice system" 2008.
- *Rapport "Når hverdagen normaliseres: Psykisk helse og sosiale relasjoner blant unge flyktninger som kom til Norge uten foreldrene sine". Folkehelseinstituttet, 2008.
- *Regjeringens dokumentarkiv: Protokoll mot smugling av innvandrere på land, til sjøs og i luften som supplerer de forente nasjoners konvensjon mot grenseoverskridende organisert kriminalitet.
- *Regjeringens handlingsplaner mot menneskehandel.
- *Statistikk fra Gardermoen politistasjon for 2004-2008
- *Stortingsmelding nr. 19 (2002-2003) om økonomisk, organisert kriminalitet.
- *"The role of research in preventing human trafficking and identifying people being trafficked", Mike Dottridge, consultant for Terre des Hommes.
- *"Territorialisert mänsklighet: irreguljära immigranter och det nakna livet" Shahram Khosravi, Stockholms Universitet.
- *"They are Children Too, A study of Europe's deportation policies. Liz Fekete, The institute of race relations.
- *Tidsskriftet Kritisk jus, utgitt av Rettspolitisk forening. Nummer 1, 2008.
- *Utskrifter av epostutveksling mellom menneskesmuglere som smugler kinesiske mindreårige fra Kina til Europa, hovedsakelig England.

10. Problemer underveis

Som beskrevet over var det svært tidkrevende å få innpass i ulike miljøer som kunne belyse menneskesmugling. Tid, arbeid og mye tålmodighet var løsningen.

Vi må erkjenne at vi også fikk mye informasjon som vi ikke kunne bruke, fordi den er vanskelig å dokumentere. På lengre sikt kan det kanskje la seg gjøre.

11. Tidsbruk

Vi bestemte oss for å gjennomføre et slikt prosjekt våren 2008, men det var først i september samme år at prosjektet kom i gang. Samtidig jobbet vi med andre saker. Fra oktober arbeidet vi mer eller mindre full tid – i perioder nærmest døgnet rundt – frem til begynnelsen av desember. Dessuten har det gått med svært mye fritid til å lese rapporter, bøker og annet skriftlig materiale.

12. Vedlegg

*Sakene i A-tekstkopi

*Sakene i PDF-kopi

*CD med digital versjon av metoderapporten, A-tekstkopiene og PDF-kopiene.

Oslo 21. januar 2009

Olga Stokke

Per Kristian Aale